

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יג, תשכ"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מה מקבלים ומה אין מקבלים ?

בהערותיו של יצחק פרץ "מה מקבלים ומה אין מקבלים" (לשוננו לעם קכא—קכב), שהן השגות על מאמרי "העברית במדינת ישראל בשנת תש"ך", הוא מקל ואומר: "מקבלים מלקות... מקבלים רצועה... מקבלים פורענות (לפי ביטוי אצל רש"י)", ואין כל סיבה לפסול את הביטוי "הוא קיבל נזלת", וכי אין הנזלת דומה לפורענות? מודה אני, שיש יסוד מה להקלה, יסוד מה, ולא יסוד אמת, ושומר לשונו ירחק מקבלת נזלת. בן־יהודה במילונו, שדוגמאותיו של פרץ הובאו ממנו, הרגיש במוקשה של קיבל מלקות והביא את הביטויים "אין אומדין אותו אלא במכות הראויות להשתלש, אמדוהו לקבל ארבעים ולקה מקצת, ואמרו שאינו יכול לקבל ארבעים — פטור" (מכות ג, יא), וביאר: סבל, יכול לעמוד בו, והביא ביטויים "יכול לקבל" ו"אינו יכול לקבל" — עיין שם בערך קבל. ומקבלים פורענות על יסוד תקבולת מקבלים שכר, וחיזיון זה של שינוי לשם תקבולת שכיח הוא. בכתוב "צאינה וראינה" — צאינה ביו"ד במקום צאנה בלי יו"ד, משום ההשתוות לראינה. "אסימילאציה של זוגות" — קורא לזה יחזקאל קוטשר, ואני הייתי קורא לזה "סימילאריות של זוגות", וראה "לא יאמן כי יסופר" המקובל במקום "לא יאמן כי יסופר". גרמה הזוגיות ובנוגע לביטוי חלק הארי — לא באתי להתנגד לשימושו, שהוא לפי מובנו המקורי, אלא לשימושו המופרז

ובניגוד למקורו. מכיוון שבא הביטוי ממשלו של איזופוס על הארי, שגזל את חבריו לטרף ולקח לעצמו את הנתחים הטובים והשמנים, מותר לנו לומר, שראש הגנבים לקח לעצמו את חלק הארי של הגנבה, או שראש החברה נטל לעצמו את חלק הארי של הרווחים, אבל הביטוי „הוא לקח את חלק הארי של הצרות“, „הוא קיבל מאשתו את חלק הארי של הקללות“ הוא אבסורדי. קורא אני בעיתוני ישראל ומוצא שימוש מסולף זה, להוותי.

איני שמרני וטהרן עד כדי לפסול כל ביטוי, שלא מצאתי דוגמתו באיזה מדרש, ובוודאי שבמדרשים עצמם מצויים ביטויים, שמקורם באיזה לעז מזמנם ומתקופתם, ואין עוד לשון, שתהא „טהורה“, מכל השפעה חיצונית. ברם גדול ההבדל בין לשון בכבלים ללשון פרוצה, ומר פרץ עצמו עוסק כל ימיו בגדירת פרצים, וכל גודר פרץ יבורך.

דוד זילבר

אור הגנוז ואור שבעת הימים

אף שפע המקבילות, שנתגלה בין תיאור בריאת העולם במקרא ובין תיאורה בשירים הקוסמוגוניים של עמי המזרח הקדום, עדיין נבצר ממנו לאצול את אורו על פרט אחד שבתיאור בראשית המקראי, שלא נתפענח עד כה מקורו הקדום ולא הגיונו הפנימי בתוך המבנה הקוסמוגוני כולו. שכן עלומה היא בספר בראשית הופעתו של האור ביום הראשון, שתפקידו להבדיל בינו ובין החושך, וכן עלוף מסתורין הוא היעלמו